

ԸՆԴԴԻՄԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ

Մարիամ Արթուրի Աղամյանի

«Անզլերենի և հայերենի «տարիք» իմաստային դաշտի

լեզվաճանաչողական վերլուծություն»

թեկնածուականատենախոսության

Վերջին տարիներին հաճախակի են դարձել տարբեր լեզուների լեզվական միավորների զուգադրական-համեմատական ուսումնասիրությունները: Նման հետազոտություն է կատարել նաև սույնատենախոսության հեղինակը՝ Մարիամ Աղամյանը, ով իր աշխատանքում առաջին անգամ լեզվաճանաչողական վերլուծության է ենթարկել անզլերենի և հայերենի «տարիք» իմաստային դաշտում ընդգրկված բառային միավորները: Ատենախոսության նպատակն է հիշյալ միավորների զուգադրման միջոցով բացահայտել իմաստային այս դաշտի միավորների առանձնահատկություններն ու ներհամակարգային հարաբերությունները, ինչպես նաև հասկացության լեզվամշակութային ընդհանրություններն ու ազգային յուրահատկությունները: Նախանշված նպատակին հասնելու համարատենախոսն իր առջև դրել և հաջողությամբ լուծել է մի շարք խնդիրներ. դրանք են՝ ներկայացնել «տարիք» հասկացության միջգիտակարգային բնույթը, տարիքային խմբերի ավանդական դասակարգումները: Աշխատանքում անդրադարձ է կատարվել «սերունդների տեսությանը» և դրա լեզվականացման առանձնահատկություններին, դասակարգվել են անզլերենի և հայերենի «տարիք» արտահայտող միավորները՝ ըստ տարբեր գործոնների: Դիտարկվել են նաև նշված միավորների իմաստային և կառուցվածքային առանձնահատկությունները, ոճական նշութավորվածությունը, բացահայտվել են իմաստային վերաբերելիության դրսևորումները, ինչպես նաև ուսումնասիրվել «տարիք» իմաստն արտահայտող բառերի լեզվաճանաչողական առանձնահատկությունները, ընդգծվել դրանց ընդհանրություններն ու տարբերությունները, բացահայտվել միավորների զուգորդումները:

Ուսումնասիրությունն իրականացվել է միանգամայն ճիշտ ընտրված զուգադրական, տիպաբանական, նկարագրական, բաղադրիչների վերլուծության, հարցման մեթոդներով:

Կարծում ենք՝ թեման արդիական է, քանի որ ատենախոսը փորձել է բացահայտել ազգային լեզվամտածողությունների առանձնահատկությունները և դրանց դրսևորումները անզլերենում և հայերենում:

Աշխատանքի կառուցվածքը բխում է ատենախոսության մեջ արծարծվող խնդիրներից: Այն բաղկացած է ներածությունից, երեք գլուխներից, եզրակացություններից, օգտագործված գրականության ցանկից և հավելվածներից:

Ներածության մեջ ատենախոսը ներկայացնում է հարցի պատմությունը, տարբեր գիտնականների հետաքրքրությունը «տարիք» հասկացության նկատմամբ, անդրադառնում նաև «սերունդների տեսությունը»:

Առաջին գլխի չորս ենթագլուխներում հեղինակը դիտարկում է «տարիք» հասկացության մեկնաբանությունները տարբեր գիտություններում, այդ թվում՝ նաև լեզվաբանության մեջ, ապա ներկայացնում տարիքային ավանդական դասակարգումները անզլոամերիկյան և հայկական լեզվամշակույթներում: Այս գլխում անդրադարձ է կատարվում նաև «սերունդների տեսությունը»: Մանրամասն վերլուծելով նշված աշխատանքը և զուգադրելով նրա առաջարկած տարիքային սանդղակը անզլոամերիկյան և հայկական համապատասխան պարբերացումների հետ, ատենախոսն իրավացիորեն արձանագրում է, որ «սերունդների տեսությունը» մի կողմից՝ համալրում է լեզուների բառային ֆոնդը նոր բառերի և հասկացությունների նոր իմաստների ներմուծմամբ, մյուս կողմից՝ հիշյալ տեսությունն առաջարկում է ավելի լայն և ընդհանրական պարբերացում, քան հայ և անզլոամերիկյան մշակույթները: Այստեղ դասակարգվում են նաև անզլոամերիկյան և հայկական լեզվամշակույթներում ընդունված տարիքային աճի ու զարգացման պարբերացումները:

Ատենախոսության երկրորդ գլխում հեղինակը ներկայացնում է հայերենի և անզլերենի «տարիք» իմաստն արտահայտող միավորների իմաստային առանձնահատկությունները, անդրադառնում «իմաստային դաշտ» հասկացությանը, դրա ներհամակարգային հարաբերություններին նշված լեզուներում, ընդգծում դրանց ընդհանրություններն ու տարբերությունները: Այստեղ մանրամասն վերլուծվում և դասակարգվում են նաև «տարիք» իմաստն արտահայտող բառերի իմաստային բաղադրիչները, ինչպես նաև կատարվում է հիշյալ իմաստային դաշտի բաղադրիչների բառակազմական առանձնահատկությունների վերլուծություն: Այս գլխում

խոսվում է նաև «տարիք» հասկացությունն արտահայտող դաշտում առկա փոխակարգման դեպքերի մասին: Ներկայացվում են զուգադրվող լեզվական միավորների թարգմանության առանձնահատկությունները, վերլուծվում անգլերենի և հայերենի իմաստային համապատասխան դաշտերը կազմող միավորների ոճական նշութավորվածությունը:

Երրորդ գլխում անդրադարձ է կատարվել անգլոամերիկյան և հայկական լեզվամշակույթներում «տարիք» հասկացության ընկալմանը, ինչը բացահայտվել է հայախոսների և անգլիախոսների շրջանում կատարված հարցումների հիման վրա: Ելնելով հարցումների արդյունքներից՝ ատենախոսը ներկայացրել է նշված հասկացության ընկալման ընդհանրությունները և յուրահատկությունները դիտարկվող լեզվամշակույթներում:

Հետազոտության իրականացման ճիշտ մեթոդները ատենախոսին հնարավորություն են ընձեռել՝ կատարելու միանգամայն ճիշտ եզրահանգումներ: Օգտագործված գրականության ցանկը ցույց է տալիս, որ հեղինակը քաջ ծանոթ է թեմային առնչվող տեսական գրականությանը: Ուսումնասիրության արդյունքները պատկերավոր կերպով արտացոլված են բերված աղյուսակներում: Ուշագրավ են նաև երկու հավելվածները: Մեղմագիրը, ինչպես և հրապարակումները ճշտորեն ներկայացնում են ատենախոսության բովանդակությունը: Մ. Ադամյանի ատենախոսական աշխատանքը կարևոր քայլ է լեզու-մշակույթ-ճանաչողություն աղերսների ուսումնասիրության ասպարեզում և կարող է նպաստել լեզվաբանական ընդհանրությունների բացահայտմանը:

Այս ամենով հանդերձ՝ կցանկանայինք արտահայտել որոշ նկատառումներ, ցանկություններ և առաջարկություններ:

1. Աշխատանքում (էջ 8) նշվում է, որ հայերենի «ծեր» բառը չի արտահայտում փորձառություն իմաստը: Գուցե բառը նման իմաստով օժտված չէ, սակայն, օրինակ, *ծեր աղվես* դարձվածքում ակնհայտ է փորձառության իմաստը:

2. Ելնելով I կետից՝ առաջարկում ենք, որ հետագա աշխատանքում ատենախոսն անդրադառնա նաև անգլերենի և հայերենի «տարիք» հասկացության ոչ միայն բառային, այլ նաև դարձվածքային առկայացումների համեմատական բնութագրմանը, քանզի ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ որոշ իմաստներ, բացակայելով բառերի շարքում, առկայանում են դարձվածքների ոլորտում,

